

EUROOPAN KESKUSPANKKI (EKP)

Euroopan keskuspankki (EKP) on talous- ja rahaliiton keskeinen toimielin. Se on vastannut euroalueen rahapolitiikasta 1. tammikuuta 1999 lähtien. EKP ja kaikkien EU:n jäsenvaltioiden kansalliset keskuspankit muodostavat Euroopan keskuspankkijärjestelmän (EKPJ), jonka ensisijaisena tavoitteena on pitää yllä hintatason vakautta. EKP on vuodesta 2014 ollut vastuussa luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaan liittyvistä tehtävistä yhteisen valvontamekanismin puitteissa.

OIKEUSPERUSTA

- Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 3 ja 13 artikla
- Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 3 artiklan 1 kohdan c alakohta sekä 119, 123, 127–134, 138–144, 219 ja 282–284 artikla
- pöytäkirja (N:o 4) Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännöstä sekä pöytäkirja (N:o 16) eräistä Tanskaa koskevista määräyksistä (pöytäkirjat ovat SEU:n ja SEUT:n liitteenä)
- neuvoston asetus (EU) N:o 1024/2013, annettu 15. lokakuuta 2013, luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaan liittyvää politiikkaa koskevien erityistehtävien antamisesta Euroopan keskuspankille (yhteisestä valvontamekanismista (YVM) annettu asetus)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 806/2014, annettu 15. heinäkuuta 2014, yhdenmukaisten sääntöjen ja yhdenmukaisen menettelyn vahvistamisesta luottolaitosten ja tiettyjen sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisua varten (yhteisestä kriisinratkaisumekanismista annettu asetus)

ORGANISAATIO JA TOIMINTA

Perussopimusten mukaan EKP:n päävastuualueisiin kuuluu euroalueen rahapolitiikan harjoittaminen. Yhteisestä valvontamekanismista (YVM) annetulla asetuksella EKP:lle annettiin lisäksi luottolaitoksia koskevia valvontatehtäviä marraskuusta 2014 alkaen.

A. Rahapoliittiset tehtävät

Euroopan keskuspankkijärjestelmä (EKPJ) muodostuu Euroopan keskuspankista (EKP) ja kaikkien jäsenvaltioiden – myös niiden, jotka eivät ole ottaneet käyttöön euroa – kansallisista keskuspankeista. Eurojärjestelmän muodostavat puolestaan EKP ja vain niiden jäsenvaltioiden kansalliset keskuspankit, jotka ovat ottaneet käyttöön euron. SEUT:ssä viitataan EKPJ:hin eikä eurojärjestelmään, sillä sitä laadittaessa oletettiin, että kaikki jäsenvaltiot ottavat lopulta euron käyttöön. Jäsenvaltioihin, joiden rahayksikkö ei vielä ole euro (siksi, että niitä koskee poikkeus tai että niihin sovelletaan erityismääräyksiä), ei sovelleta tiettyjä EKPJ:tä koskevia perussopimusten määräyksiä, joten perussopimusten viittauksilla EKPJ:hin tarkoitetaan käytännössä eurojärjestelmää. EKP:n riippumattomuus on vahvistettu SEUT:n 130 artiklassa,

jossa määrätään, että "käyttäessään sille perussopimuksilla ja EKPJ:n ja EKP:n perussäännöllä annettuja valtuuksiaan tai suorittaessaan niillä sille annettuja tehtäviään ja velvollisuuksiaan Euroopan keskuspankki tai kansallinen keskuspankki taikka Euroopan keskuspankin tai kansallisen keskuspankin päätöksentekokoelimen jäsen ei pyydä eikä ota ohjeita unionin toimielimiltä, elimiltä tai laitoksilta, jäsenvaltioiden hallituksilta eikä miltään muultakaan taholta".

1. Päätöksentekokoelimet

EKP:n päätöksentekokoelimet ovat neuvosto, johtokunta ja yleisneuvosto. EKPJ:tä johtavat EKP:n päätöksentekokoelimet.

a. EKP:n neuvosto

EKP:n neuvoston muodostavat EKP:n johtokunnan jäsenet ja euroalueen jäsenvaltioiden kansallisten keskuspankkien pääjohtajat. Se määrittelee rahapolitiikan ja antaa tarvittavat suuntaviivat sen täytäntöön panemiseksi. EKP:n neuvosto hyväksyy EKP:n työjärjestyksen, huolehtii neuvoa-antavien tehtävien hoitamisesta ja päättää, miten EKPJ on edustettuna kansainvälisessä yhteistyössä. Lisäksi se voi siirtää johtokunnalle toimivaltaa tietyissä kysymyksissä. EKP:n neuvosto kokoontuu yleensä kaksi kertaa kuukaudessa. Kokouksissa on käytössä vuorottelujärjestelmä, jossa äänioikeudet kiertyvät kuukausittain. Euroalueen maat on asetettu järjestykseen niiden talouden ja finanssisektorin koon mukaan, ja järjestyksessä viiden ensimmäisen maan kansallisten keskuspankkien pääjohtajilla on yhteensä neljä äänioikeutta. Loput 15 maata jakavat keskenään 11 äänioikeutta. Kansallisten keskuspankkien pääjohtajien ohella EKP:n johtokunnan jäsenet säilyttävät pysyvän äänioikeutensa.

b. Johtokunta

Johtokunnan muodostavat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä. Nämä nimittää Eurooppa-neuvosto määräenemmistöllä neuvoston suosituksesta kuultuaan Euroopan parlamenttia ja EKP:n neuvostoa. Jäsenten toimikausi on kahdeksan vuotta, eikä heitä voida nimittää uudeksi toimikaudeksi. Johtokunta vastaa EKP:n juoksevien tehtävien hoitamisesta. Se toteuttaa rahapolitiikkaa EKP:n neuvoston antamien suuntaviivojen ja päätösten mukaisesti. Se antaa myös tarvittavat ohjeet kansallisille keskuspankeille ja valmistelelee EKP:n neuvoston kokoukset.

c. Yleisneuvosto

Yleisneuvosto toimii EKP:n kolmantena päätöksentekokoelimenä niin kauan kuin on jäsenvaltioita, joiden rahayksikkö ei vielä ole euro. Yleisneuvoston muodostavat EKP:n puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä kaikkien jäsenvaltioiden kansallisten keskuspankkien pääjohtajat. Muut johtokunnan jäsenet voivat osallistua yleisneuvoston kokouksiin ilman äänioikeutta.

2. Tavoitteet ja tehtävät

SEUT:n 127 artiklan 1 kohdan mukaan EKPJ:n ensisijaisena tavoitteena on pitää yllä hintatason vakautta. EKPJ tukee myös yleistä talouspolitiikkaa unionissa osallistuakseen SEU:n 3 artiklassa määriteltyjen unionin tavoitteiden saavuttamiseen tinkimättä kuitenkaan hintatason vakauden tavoitteesta. EKPJ toimii vapaaseen kilpailuun perustuvan avoimen markkinatalouden periaatteen mukaisesti, ja se noudattaa SEUT:n 119 artiklassa määrättyjä periaatteita. EKPJ:n perustehtäviä ovat unionin rahapolitiikan määrittäminen ja toteuttaminen, valuuttamarkkinatoimien

suorittaminen SEUT:n 219 artiklan mukaisesti, jäsenvaltioiden virallisten valuuttavarantojen hallussapito ja hoito sekä maksujärjestelmien moitteettoman toiminnan edistäminen.

3. Toimivalta ja välineet

EKP:llä on yksinoikeus antaa lupa eurosetelien liikkeeseen laskemiseen. Jäsenvaltiot voivat laskea liikkeeseen eurometallirahoja saatuaan EKP:n hyväksymisen liikkeeseen laskemisen määrälle (SEUT:n 128 artikla). EKP antaa asetuksia ja tekee päätökset, jotka ovat tarpeen EKP:lle perussopimuksilla sekä EKP:n perussäännöllä uskottujen tehtävien suorittamiseksi. Lisäksi se antaa suosituksia ja lausuntoja (SEUT:n 132 artikla). EKP:tä on kuultava ehdotuksista unionin säädöksiä EKP:n toimivaltaan kuuluvilla aloilla sekä suunnitelmista lainsäädännöksi, jolloin sitä kuulevat kansalliset viranomaiset (SEUT:n 127 artiklan 4 kohta). Se voi antaa lausuntoja kysymyksistä, joista sitä kuullaan. EKP:tä kuullaan myös päätöksistä, joilla vahvistetaan yhteisiä kantoja, ja toimenpiteistä, jotka liittyvät euroalueen yhtenäisen edustuksen varmistamiseen kansainvälisissä rahoituslaitoksissa (SEUT:n 138 artikla). EKP kerää kansallisten keskuspankkien avustuksella tarvittavat tilastotiedot joko toimivaltaisilta kansallisilta viranomaisilta tai suoraan taloudellisilta toimijoilta (EKP:n perussäännön 5 artikla). EKP:n perussäännössä mainitaan monia eri välineitä, joita EKP voi käyttää hoitaakseen rahapoliittiset tehtävänsä. EKP ja kansalliset keskuspankit voivat avata tilejä luottolaitoksille, julkisyhteisöille ja muille markkinaosapuolille ja hyväksyä vakuudeksi omaisuutta. EKP voi toteuttaa avomarkkina- ja luottotoimia ja vaatia vähimmäisvarantoja. EKP:n neuvosto voi päättää kahden kolmasosan enemmistöllä muista rahapolitiikan ohjausmenetelmistä. SEUT:n 123 artiklassa kuitenkin kielletään keskuspankkirahoitus, mikä rajoittaa rahapoliittisten välineiden käyttöä. EKP voi tarjota järjestelyjä ja antaa asetuksia selvitys- ja maksujärjestelmien tehokkuuden ja vakauden varmistamiseksi. Se voi myös luoda suhteet muiden maiden keskuspankkeihin ja rahoituslaitoksiin sekä kansainvälisiin järjestöihin.

4. Jäsenvaltiot, joita koskee poikkeus tai joihin sovelletaan erityismääräyksiä

SEUT:n 139–144 artiklassa on erityismääräyksiä sellaisia jäsenvaltioita varten, joiden on perussopimusten mukaisesti otettava euro käyttöön mutta jotka eivät vielä ole täyttäneet käyttöönoton edellytyksiä ("jäsenvaltiot, joita koskee poikkeus"). Näihin jäsenvaltioihin ei sovelleta tiettyjä perussopimusten määräyksiä, joita ovat esimerkiksi EKP:n tavoitteet ja tehtävät (SEUT:n 127 artiklan 1–3 ja 5 kohta) ja euron liikkeeseen laskeminen (SEUT:n 128 artikla). Tanskalle on myönnetty erivapaus jättäytyä euroalueen ulkopuolelle SEUT:n liitteenä olevan pöytäkirjan N:o 16 mukaisesti.

B. Valvontatehtävä

EKP on marraskuusta 2014 alkaen ollut vastuussa kaikkien luottolaitosten valvonnasta YVM:ään osallistuvissa jäsenvaltioissa. Se valvoo suuria pankkeja suoraan ja muita luottolaitoksia välillisesti. Tätä tehtävää hoitaessaan EKP tekee tiivistä yhteistyötä muiden Euroopan finanssivalvojen järjestelmään kuuluvien yhteisöjen kanssa. YVM koostuu EKP:stä ja euroalueen jäsenvaltioiden kansallisista toimivaltaisista viranomaisista. Euroalueen ulkopuolisten jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset voivat osallistua YVM:ään. EKP valvoo suuria pankkeja suoraan, kun taas kansalliset valvontaviranomaiset valvovat edelleen muita pankkeja.

1. EKP:n valvontaelin

EKP:n valvontaelimen muodostavat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä EKP:n edustajaa, joiden tehtävät eivät saa liittyä suoraan EKP:n rahapoliittisiin tehtäviin, sekä yksi kunkin YVM:ään osallistuvan jäsenvaltion kansallisen toimivaltaisen viranomaisen edustaja. Euroopan parlamentin on hyväksyttävä EKP:n nimitykset puheenjohtajaksi ja varapuheenjohtajaksi. Valvontaelimen päätökset hyväksytään yksinkertaisella enemmistöllä. Valvontaelin on sisäinen elin, ja sen tehtävänä on EKP:lle uskottujen valvontatehtävien suunnittelu, valmistelu ja toteutus. Se valmistelee ja ehdottaa luonnoksia valvontaa koskeviksi EKP:n neuvoston päätöksiksi. Päätökset hyväksytään, mikäli EKP:n neuvosto ei hylkää niitä tietyn ajan kuluessa. Jos euroalueen ulkopuolinen jäsenvaltio ei ole yhtä mieltä luonnoksesta valvontaelimen päätökseksi, noudatetaan erityistä menettelyä, jossa kyseinen jäsenvaltio voi pyytää jopa tiiviin yhteistyön lopettamista.

2. Tavoitteet ja tehtävät

Pankkivalvojana EKP:n tehtäviin kuuluvat muun muassa luottolaitosten toimilupien antaminen ja peruuttaminen, vakavaraisuusvaatimusten noudattamisen varmistaminen, valvontaan liittyvien tarkastusten suorittaminen ja osallistuminen rahoitusalan yhteenliittymien täydentävään valvontaan. Lisäksi EKP:n on puututtava järjestelmäriskiin ja makrotason vakautta koskevaan riskiin.

3. Toimivalta ja välineet

Voidakseen hoitaa valvontatehtävänsä EKP:llä on tutkintavaltuuksia (se voi pyytää tietoja ja suorittaa yleisiä tutkimuksia ja paikalla tehtäviä tarkastuksia) ja erityistä valvontavaltaa (esimerkiksi lupien antaminen luottolaitoksille). EKP:llä on myös valtuudet määrätä hallinnollisia seuraamuksia. Lisäksi se voi vaatia luottolaitoksia kasvattamaan pääomapuskureitaan.

C. Muut tehtävät

EKP:llä on myös muista oikeusperustoista johtuvia tehtäviä. Euroopan vakausmekanismia koskeva sopimus tuli voimaan syyskuussa 2012. Sopimuksessa annettiin myös EKP:lle tiettyjä tehtäviä, kuten rahoitusavun myöntämiseen liittyviä arviointi- ja analysointitehtäviä. Finanssijärjestelmän makrotason vakauden valvonnasta EU:ssa vastaavan Euroopan järjestelmäriskikomitean (EJRK) perustamisasetuksen mukaisesti EKP antaa EJRK:n käyttöön sihteeristön ja EKP:n puheenjohtaja toimii myös EJRK:n puheenjohtajana. EKP:llä on neuvoa-antava tehtävä luottolaitosten kriisinratkaisusuunnitelmien arvioinnissa pankkien elvytys- ja kriisinratkaisudirektiivin ja yhteisestä kriisinratkaisumekanismista annetun asetuksen nojalla. EKP arvioi yhteisen kriisinratkaisumekanismien puitteissa, onko luottolaitos lähellä kaatumista tai onko sen kaatuminen todennäköistä, ja ilmoittaa asiasta komissiolle ja yhteiselle kriisinratkaisuneuvostolle.

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

EKP:n puheenjohtaja raportoi parlamentille rahapolitiikasta neljännesvuosittain rahapolitiikkaa koskevan vuoropuhelun yhteydessä. Lisäksi EKP laatii rahapolitiikkaa koskevan vuosikertomuksen, joka toimitetaan parlamentille. Parlamentti hyväksyy kyseisestä vuosikertomuksesta päätöslauselman. Parlamentin jäsenet voivat esittää

EKP:lle kirjallisesti vastattavia kysymyksiä. EKP ja parlamentti allekirjoittivat kesäkuussa 2023 näiden kahden toimielimen välisen [kirjeenvaihdon](#), jolla virallistettiin nämä käytännöt ja muut niiden vuorovaikutusta koskevat epäviralliset järjestelyt keskuspankkitoiminnan alalla. Parlamenttia myös kuullaan [EKP:n johtokunnan jäsenten nimitysmenettelyssä](#).

EKP:n uusien valvontatehtävien perusteella sille on YVM:stä annetussa asetuksessa asetettu vastuuvollisuutta koskevia täydentäviä vaatimuksia. Käytännön yksityiskohtia säännellään parlamentin ja EKP:n välisellä toimielinten sopimuksella. Vastuuvollisuusjärjestelyjen mukaisesti EKP:n valvontaelimen puheenjohtaja tulee asiasta vastaavan talous- ja raha-asioiden valiokunnan kuultavaksi, vastaa parlamentin jäsenten kysymyksiin ja osallistuu pyydettyä luottamuksellisiin keskusteluihin asiasta vastaavan valiokunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan kanssa. Lisäksi EKP laatii valvontaa koskevan vuosikertomuksen, jonka valvontaelimen puheenjohtaja toimittaa parlamentille.

Giacomo Loi / Maja Sabol

04/2024